

Oordeel onafhankelijke deskundige

Beleidsevaluatie BZK digitale overheid en informatiesamenleving (artikelen 6.2 and 6.3)

Met veel plezier heb ik deelgenomen aan de begeleidingscommissie van de beleidsevaluatie als onderdeel van de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek. Deze beleidsdoorlichting heeft betrekking op de artikelen 6.2 en 6.3 van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. Deze beleidsartikelen zijn gericht op het domein van digitale overheidsdienstverlening, informatiebeleid en informatiesamenleving over de periode 2015 – 2019.

De opdrachtgever heeft een begeleidingscommissie ingesteld met een verscheidenheid aan deskundigheid. Deze commissie is betrokken geweest bij de totstandkoming van de keuze voor PWC, die de daadwerkelijke doorlichting heeft uitgevoerd. Het offertetraject (met inschrijvingen van een drietal partijen) is zorgvuldig tot stand gekomen. De begeleidingscommissie heeft kunnen reageren op conceptrapporten. De inbreng van de leden van deze commissie is besproken en opgenomen. De begeleidingscommissie heeft diepgaande discussies gehad, de argumenten goed aangehoord en gewogen.

De breedheid van dit gebied moet niet onderschat worden. Het gaat niet alleen om overheidsdienstverlening, maar ook bijvoorbeeld om het beschermen van burgers tegen ongewenste aspecten van digitalisering. Dit leidt tot een variëteit aan verschillende initiatieven. Het effect van sommige initiatieven is niet direct waarneembaar, maar deze vormen de noodzakelijke basis voor andere initiatieven. Deze verwevenheid is niet altijd eenvoudig zichtbaar, maar is wezenlijk in de evaluatie van de doelmatigheid en doeltreffendheid.

Op het niveau van de beoogde maatschappelijke effecten is niet sluitend vast te stellen of deze in alle gevallen zijn gerealiseerd. Ook zijn doelen met de tijd verschoven en kunnen andere voordelen behaald worden dan initieel beoogd. Dit kan verklaard worden door de specifieke kenmerken van het domein, dat gekarakteriseerd wordt door zaken zoals snelle technologie ontwikkelingen, een maatschappij die schreeuwt om het gebruik van deze technologieën, afhankelijkheid tussen componenten en van software leveranciers, een veelheid van betrokken spelers, onzekerheid over de rol en de impact van technologie en vele veranderingen tijdens het traject. De doelen veranderen over tijd als de (on)mogelijkheden van de technologie duidelijk worden. Hiermee dient rekening gehouden te worden.

Het vinden van de juiste kennis en inzichten was niet altijd even eenvoudig. Dit komt mede door het hoge verloop onder personeel dat zich met dit domein bezighoudt. Dit is zorgelijk gegeven de specifieke kennis benodigd om dit domein te begrijpen en aan te sturen. Gezien de karakteristieken van dit domein is mijn advies is meer te investeren in kennisborging, zodat essentiële kennis niet verloren gaan.

De vraag is waarom de uitgavenpatronen op deze manier verlopen. De digitale overheid is transformatief en heeft effect op een veelheid van aspecten van de overheid en de samenleving. Beleidsvorming zou met deze karakteristieken rekening moeten houden, wat het minder geschikt maakt voor traditionele beleidsvormingsmethoden. Start klein en begrijp de gevolgen voor publieke waarden zoals toegang, veiligheid, transparantie, privacy etc. Over de brede gevolgen en transformatieaspect moet vooraf nagedacht worden, omdat de technologie de overheid en maatschappij verandert. Ook kan het denken in termen van beoogde publieke waarden helpen om dit domein beter aan te sturen.

Bij de financiering valt het op dat de lange-termijn behoeften veelal niet meegewogen worden, wat op een later moment tot additionele financieringsbehoefte leidt. Projecten moeten niet alleen rekening houden met het ontwikkelen van een systeem, maar de voortdurende verandering van technologieën en de toepassingen vereist dat deze systemen ook continu actueel gehouden worden. Hierdoor is er een noodzakelijk stroom van uitgaven waarmee rekening gehouden moet worden. Daarom is het verstandig om de uitvoering al in een vroeg stadium bij de beleidsvorming te betrekken.

Prof.dr.ir. Marijn Janssen

Hoogleraar ICT & Governance, Technische Universiteit Delft

4 Oktober 2020